werken, die daarin zijn, zullen teniet gedaan worden". (2 Petr. 3:7, 11, 12, 13.)

Men heeft het een wereldbrand genoemd, en een wereldbrand zal het zijn, en eerst uit dien wereldbrand zal die nieuwe gestalte voortkomen, waarin het rijk der heerlijkheid schitteren zal eeuwiglijk en altoos.

Vreemd kan ons dit niet meer in de ooren klinken, want reeds het verleden verhaalt ons van zoo ontzettende veranderingen, die eertijds op deze aarde hebben plaats gegrepen, dat geen onzer de tegenwoordige gedaante der wereld herkennen zou, kon zijn oog aanschouwen wat eenmaal deze wereld is geweest.

Ook geven de onderzoekers van de aardkorst en de beguurders van het firmament zelven toe, dat een algeheele omkeer in de gedaante dezer wereld alleszins tot de waarschijnlijkheden behoort, slechts hierin uiteenloopend, dat de één een afkoeling en een doodvriezen van alle leven op deze aarde voorziet, terwijl de ander, met de Schrift, denkt aan een eindelijke vernietiging door vuur.

Reeds nu wandelen we op vuur. De vuurspuwende bergen, de heete bronnen, de opstijgende gassen, het geeft ons alles de zekerheid, dat onder de dunne aardkorst, waarop wij leven, één gloeiende massa zich verbergt, die door breede scheur slechts lucht zou behoeven te ontvangen, om lichter laaie in vlam te schieten, en den grooten wereldbrand te doen uitbreken.

Toch is wat de Schrift ons als aanstaande aankondigt nóg majestueuzer: niet enkel een in vlam schieten van deze kleine aarde, maar één groote, één machtige onderstbovenkeering van heel het starrenheir. Een verbreking van heel de orde der starren op hun banen, gepaard met een dooreenru sching van alle stoffen en gassen, om eerst uit die massale dooreenwarreling van al wat bestaat, een geheel nieuwe orde, een veel heerlijker wereld, een nog duizendwerf schooner heelal te doen voortkomen.

En wat alles zegt, dat profeteert ons de Schrift, niet om onze weetgierigheid te bevredigen, noch ook om ons op ontzettende dingen voor te bereiden, maar, heel anders, om ons het valsche hechten aan het mindere schoon van deze gedaante der wereld af te leeren, en ons zielsoog te richten op die veel grootscher heerlijkheid, die eens al wie in Jezus ontslapen is, wacht.

Ons ideaal staat zoo veel hooger dan het hoogste wat deze wereld bieden kan. Wie Jezus niet zijn ingelijfd, vergapen zich aan het schoon *dezer* wereld, die nu is, als ging daar niets boven. Voor den heiligen apostel daarentegen is op *deze* wereld al het schepsel zuchtende, omdat het der ijdelheid is onderworpen, en verwacht het als met opgestoken hoofde die veel schooner, die veel rijker heerlijkheid, die dan eerst komt, als de vrijheid der kinderen Gods zal doorbreken.

En daarom is het één roepen, één waarschuwen heel de Schrift door: Geef aan *deze* wereld uw hart niet, maar staar naar de zooveel heerlijker erfenis, die u is weggelegd en die u in de hemelen bewaard wordt.

Deze wereld gaat voorbij, met al wat ze u begeerlijks biedt, maar dan komt de *nieuwe* hemel en de *nieuwe* aarde.

Hoedanigen behoordet gij, o, kinderen Gods, dan niet te zijn, in heiligen, hemelschen wandel.

Onbegrijpelijk is zulk een „verandering" van het bestaande voor ons niet.

De Schrift zelve vergelijkt ze met de verandering van een kleed, van een gewaad, dat, afgedragen en bezoedeld, geen oog meer had, en wegwerpelijk scheen, en dat nu door de hand des vollers zoo kostelijk gereinigd en vernieuwd wordt, dat het in al zijn oude pracht en als nieuw voor het oog tot u terugkeert.

En ook, het reinigen, het vernieuwen van metaalstukken door vuur kennen we. Verroest en onooglijk ijzerwerk herwint in het vuur zijn nieuwheid en glans, en aldus in het vuur opgesmolten en in nieuwen vorm gegoten, blinkt het weer voor het oog in zijn metaal-blankheid en in zijn ongerepten vorm.

En waarom zou God dan niet evenzoo met heel zijn wereld kunnen doen, wat de voller verricht met het kleed of de metaalgieter met het stuk metaalwerk?

Het is zoo, het grootsche van den omvang, de uitgebreidheid der afmetingen, het reusachtige van het firmament, doet ons hier duizelen; maar staat God Almachtig dan niet nog veel hooger boven heel het werk zijner schepping dan de voller boven zijn waschtob of de amid boven zijn vuurhaard?

Wie iets maken kan, kan het ook vermaken. Wie scheppen kan, kan ook herscheppen. En hoe majestueus ook het heelal ons toeschijne in zijn grootheid, voor God is het als niets geacht. Zijn niet de volken voor hem wat een druppel water aan den emmer is, of een stofje op de weegschaal?

En hebt ge dit u eenmaal ingedacht, dat, hoe groot de wereld ook zij, God zelf nog tien en honderdmaal grooter is dan die gansche wereld, ja, dat ge ook zoo van de grootheid van uw God nog slechts *gestameld* hebt, wat zou er dan wonderbaars voor uw God in zijn, om *heel dat heelal* als één machtig instrument op te snellen, en het straks verjongd, vernieuwd en in nog heerlijker vorm gegoten, voor Zich en voor zijn heiligen te stellen?

Aan ons ligt de schuld, dat we doorgaans van deze wereld veel te groote, en van den Heere onzen God veel te geringe gedachten koesteren.

Dat doen niet alleen de lieden der wereld, dat doet ook het Christenvolk, te traag van geest als het is, om de heerlijkheid zijner erfenisse in te denken, of ook om in te leven in wat de Schrift ons zoo duidelijk en zoo omstandig profeteert.

Zeker, ge moogt daarom uw roeping in de dingen dezer wereld niet klein achten, en veel min verzuimen. Zoolang God u in deze bedeeling laat, hebt ge in *deze* bedeeling uw God te dienen, volijverig en getrouw.

Maar steeds zal het bij dit uw doen u helder voor oogen staan, dat niet alleen deze aarde, maar ook *al haar werken* zullen vergaan. De prachtigste paleizen, de wijdluftigste kathedralen de wonderen der techniek, de grootste scheppingen der kunst, alle huis, en alle dorp, en alle steden, en al wat menschenhand daarin gewrocht heeft, — het is slechts voor een tijd, en gelijk eens Babylon en Ninevé te niet gingen, zoo gaat eveneens straks te niet al wat onze wondere eeuw schiep.

En daarom, ge zult wel volijverig en getrouw in het u hier aanbevolen werk zijn, maar ge zult er niet duurzaam aan hechten. Ge zult er u zelven niet aan hechten. Ge zult er uw ziel niet aan hechten. Ge zult verstaan en inzien, dat wat nu ons toeschittert, nog slechts het flikkeren van kaarsglans is, vergeleken bij den zonneglans van heerlijkheid, waarin eens heel Gods schepping zal gedoopt worden.

Hier deze kleine heerlijkheid voor een tijd; dáár eens de *volle* heerlijkheid, en dat voor *eeuwig*! Aldus staat de keuze.

Wat aarzelen dan Gods heiligen nog?

Uw ideaal *kan* niet liggen in wat verouderd en eens verandert, in wat God eens opsmelt; het *moet* liggen in wat dán zal aanbreken, als uw God zijn herschepping zal hebben voltooid.

Amsterdam, 30 November 1900.

Inlandsche Christenen.

Geconstateerd mag, dat de quaestie der Inlandsche Christenen door de schriftelijke gedachtenwisseling over de Begrooting van Neêrlandsch Indië dit jaar dan toch een merkbare schrede verder gekomen is.

Het talmen der Indische autoriteiten moede, heeft de Minister van Koloniën zelf ten slotte een schets ontworpen, waarover nu hun oordeel zal gevraagd worden, en deze schets heeft hij in zijn Memorie van Antwoord ter algemeene kennis gebracht.

Ziehier wat we desaangaande in die *Memorie* lezen:

Bij die uiteenzetting stelde de ondergeteekende zich op het standpunt dat eene gelijkstelling van den Christen-inlander met den Europeaan, niet alleen privaatrechtelijk maar ook publiekrechtelijk, geen aanbeveling verdient, voorshands zelfs niet mogelijk is te achten, omdat de tallooze excepties op het voor Europeanen geldende recht, die ook de voorstanders dezer gelijkstelling noodzakelijk achten, haar niet anders zouden doen zijn dan een schijnvertooning, terwijl het de vraag is of tal van inlandsche Christenen zelf met die gelijkstelling zouden zijn ingenomen. Het Nederlandsch zendelinggenootschap zeker niet, welks streven op Oost en Midden-Java steeds geweest is den Christen-inlander vóór alles Javaan te doen blijven. Eene publiekrechtelijke gelijkstelling met Europeanen zou uit den aard der zaak niet tot bepaalde gedeelten van Nederlandsch-Indië kunnen worden beperkt, en het springt in het oog dat het niet aangaat den pas gedoopten Batakker dezelfde rechten te geven als bijv. den Ambonnees, wiens voorouders reeds sedert eeuwen het Christendom belijden. Die gelijkstelling zou — als reeds is gezegd — tallooze excepties noodzakelijk maken; hoe zouden die voor geheel Indië zijn pasklaar te maken? Zou zij niet tevens ten aanzien van justitie, politie en bestuur eene organisatie na zich sleepen, die onze financieele krachten ver te boven gaat? Het enkele feit van te zijn gedoopt, mag geen aanleiding zijn om den inlander en zijne kinderen over te brengen in een recht, dat niet voor hen past en uitsluitend op een ander ras, de Europeanen, berekend is. Christendom en beschaving brengen wel is waar den inlander meer en meer nader bij den Europeaan, maar daarmede is de wenschelijkheid niet bewezen, dat het meerendeel der voor Europeanen geldende bepalingen op alle inlandsche Christenen toepasselijk moet zijn.

Wegneming van onzekerheid (vage adat) door codificatie van het recht, dat aan zijne behoeften voldoet en zich aanpast aan zijne rechtsbegrippen, is hetgeen de inlander in het algemeen (en niet alleen de Christen-inlander) behoeft. Wel zal er ten aanzien van den Christen-inlander speciale regeling noodig zijn van die deelen van het recht, die direct verband houden met de Christelijke samenleving en inrichting van het gezin, maar ten aanzien van het vermogensrecht kan het belijden van den Christelijken godsdienst weinig verschil opleveren, tenzij in het gemeenschappelijk bezit van gronden met andere inlanders.

Codificatie der onzekere adat neme in de eerste plaats een aanvang bij hen, die haar het meest behoeven, nl. de Christen inlanders. Die codificatie algemeen te doen zijn, is voorshands niet wel mogelijk; de toestanden zijn daartoe te uiteenloopend. Maar wel is het mogelijk, verschillende codificatiën in het leven te roepen voor die plaatsen of streken, die daaraan het meest behoefte blijken te bezitten. Als zoodanig komen in de eerste plaats in aanmerking die waar Christenen gevestigd zijn, omdat de door inlandsche Christenen gehuldigde opvattingen voor een deel overeenkomen met die door Europeanen voorgestaan. Op die wijze zal de verspreiding van het Christendom indirect worden bevorderd, indien men er zich toe bepaalt de belemmeringen weg te ruimen, die aan het wortel schieten en de ontwikkeling van het Christendom in den weg staan. Vooral het familie- en erfrecht van den Christen inlander moet ontwikkeld kunnen worden in den geest van dat voor Europeanen.

Bij zoodanige codificatie zal natuurlijk met groot overleg zijn te werk te gaan, en eerst na deskundig, ernstig plaatselijk onderzoek zal daartoe kunnen worden besloten. Voor dergelijk zoo spoedig mogelijk aan te vangen onderzoek, door een daarvoor bijzonder geschikt persoon, bracht de ondergeteekende vooral de Minahassa in aanmerking, omdat daar het Christendom onder de bevolking overheerschend is; evenwel zonder dat daardoor voorbereidingen voor andere streken, waar vele inlandsche Christenen zijn, behooren te worden uitgesloten. De eventueele toekomstige regeling zou zich eerst in hoofdzaak moeten bepalen tot familie- en erfrecht; zoomede tot den burgerlijken stand. Tusschenkomst van de weeskamers zou daarbij moeten worden uitgesloten, maar de gelegenheid geopend moeten worden om op weinig kostbare wijze authentieke akten te verlijden, terwijl ook de gevolgen van overgang tot- en afval van het Christendom zullen moeten worden geregeld. Is voor de Minahassa eene codificatie tot stand gekomen, dan kan men weldra verder gaan en haar als basis of norma aannemen voor hetgeen elders behoort te geschieden, natuurlijk rekening houdende met plaatselijke verschilpunten. Wat betreft den burgerlijken stand zou het denkbeeld kunnen worden overwogen om zich de medewerking van zendelingen (geestelijken) te verzekeren.

Staat het op die wijze vast wat (gewijzigd of ongewijzigd) van de genoemde onderwerpen van de adat in de codificatie behoort over te gaan, dan komt het verbintenissenrecht aan de beurt, dat waarschijnlijk in beknopte afmetingen aan het Europeesche recht kan worden ontleend. Het landbezit zal echter speciale regeling behoeven, overeenkomstig de instellingen en gebruiken van den inlander.

In verband met deze denkbeelden, zou het aanbeveling verdienen het 4de lid van art. 109 van het Regeeringsreglement te wijzigen, afgescheiden van andere wijzigingen, die het genoemde artikel naar de meening van sommigen zou moeten ondergaan. Vastkoppeling van deze materie aan eene principieele herziening van art. 109, zou de afdoening dezer urgente aangelegenheid noodeloos belemmeren.

Prijs stellen we in deze schets vooral op de verklaring, dat de 4e alinea van Art. 109 niet onaangetast behoeft te blijven.

Gelijk men zich herinnert, had de Minister bij de behandeling van het wetsontwerp, strekkende om de Japanneezen met Europeanen gelijk te stellen, de meening doen ontstaan, als dacht hij Art. 109 in elk geval ongewijzigd te behouden.

Nu zegt hij wel nog alleen, dat wijziging van alinea 4 van Art. 109 aanbeveling verdient, en nog niet dat ze onmisbaar is. Maar we zijn reeds veel gevorderd, zoo de Regeering aanbevelingswaardig acht wat ons noodzakelijk voorkomt.

Heel het artikel 109 luidt aldus:

De bepalingen van dit reglement en van alle andere algemeene verordeningen, waarin sprake is van Europeanen en inlanders, zijn, waar het tegendeel niet bepaald is, toepasselijk op de met hen gelijkgestelde personen

Met Europeanen worden gelijkgesteld alle Christenen en alle personen, niet vallende in de termen der volgende zinsnede.

Met inlanders worden gelijkgesteld Arabieren, Mooren, Chineezen en allen die Mohamedanen of heidenen zijn.

De inlandsche Christenen blijven onderworpen aan het gezag der inlandsche hoofden, en met opzigt tot regten, lasten en verpligtingen, aan dezelfde algemeene gewestelijke en gemeentelijke verordeningen en instellingen, als de inlanders die het Christendom niet belijden.

De Gouverneur Generaal kan, in overeenstemming met den Raad van Nederlandsch Indie, uitzonderingen maken op de toepassing der in dit artikel gestelde regels.

De vierde alinea hebben we cursief gedrukt, om duidelijk te doen uitkomen, wat gewijzigd moet worden.

Dat heel het artikel wijziging zou moeten ondergaan, is in dit verband nooit van antirevolutionaire zijde beweerd.

Zoo vorderen we dus.

Toch zal de weg lang zijn.

De Minister wil beginnen met de Minahassa. Eerst als men daarmee gereed is, zal men de daar ingevoerde denkbeelden ook elders toepassen. Edoch langzaam. Eerst het familie- en erfrecht. Dan de burgerlijke stand. Daarna het verbintenissenrecht. Stel u nu wel voor, hoevele jaren een Indische regeling noodig heeft om tot stand te komen, en ge zijt het met ons eens, dat dit gedeeltelijk program er allicht nog in geen tien jaar aan toe is, om uitgevoerd te worden, vooral nu deze Minister verklaarde te willen heengaan.

Verdwijnt nu inmiddels deze Minister, en denkt zijn opvolger er weer anders over, dan hokt het weer voor vele jaren. Inmiddels komt er weer een andere Gouverneur-Generaal, die op zijn beurt weer andere denkbeelden is toegedaan. En zoo schuift het dan mogelijk op de lange baan; een baan die dan *zeer* lang kan worden.

En toch, al ware dit alles geregeld, dan is men er nog niet.

Juist waar niet, als in de Minahassa, de meerderheid der bevolking Christen is, maar waar, gelijk op Java, kleine groepen Christenen in geheel Mohamedaansche dessa's leven, zal de regeling het critiekst zijn, en daar juist het meest critiek op die punten, die het meest van nabij de verwerping van het Mohamedaansche geestelijk gezag door elk Christen raken, d. i. in het staatsrecht en strafrecht.

Gevorderd zijn we dus, en hier verheugen we ons over. Maar we verheugen ons niet zonder vreeze. De Administratie van Indië heeft reeds zoovele schoone verwachtingen óf eindeloos uitgesteld, óf in rook doen opgaan.

Practicisme.

XI.

Zoo bleek ons dan, dat scherp te onderscheiden is tusschen ziekenverpleegsters, die niets anders zijn dan geoefend personeel, door en voor een bepaald ziekenhuis aangesteld, en ziekenverpleegsters, die uit beginsel zich om Christus wil aan dezen dienst wijden.

Ten tweede, dat de naam van: *zuster*, gelijk die thans ook in geheel buiten alle geloof omgaande stichtingen, gebezigd wordt, als uit Rome overgenomene, en, op die wijs, geheel zinledige, bloote titel, afkeuring verdient.

En ten derde, dat een afzonderlijke kleeding bij het verplegen, en voor een deel ook buiten de verpleging, ook o. i. gewenscht is, mits ze niet zij het rouwkleed, mits ze voor elke vereeniging verschille, door de eischen der verpleging bepaald worde, en niet een uniform zij, dat ook buiten dienst wordt gedragen.

Nu deze drie punten zijn afgehandeld, komen we op de hoofdzaak, op de ziekenverpleging zelve, in verband met Huis en Kerk.

Ziekenverpleging hoort in huis thuis en moet geschieden door de leden van het gezin. Dit is de gezonde regel; en zullen er op dien regel uitzonderingen gerechtvaardigd zijn, dan moet de reden voor die uitzonderingen blijken.

Aldus verstonden onze vaderen het, en ze zagen daarin recht.

Ziekte en krankheid behooren tot de verschijnselen in het leven, waarmede op zijn beurt elk gezin en schier elk lid van het gezin kennis maakt. Die krankheid in haar verschillende stadiën van onwel zijn, ongesteld worden, naar bed moeten, ziek zijn, en er ernstig aan toe zijn, heeft zoo voor het gezin als voor wie er lid van zijn, een hoogere bedoeling.

Reeds bij het sluiten van het huwelijk, zeggen onze kerken in het Huwlijksformulier het aan de huwenden aan, dat „den gehuwden gemeenlijk velerlei kruis is overkomende," en onder dat „gemeene kruis" behoort zeker niet in de laatste plaats ziekte en krankheid.

Reeds het gevaar voor ziekte en krankheid legt in het huisgezin den plicht op tot het nemen van allerlei hygiënische maatregelen, in verband waarmede zich ten onzent de vaderlandsche zindelijkheid ontwikkelde. Al is het toch, dat deze zindelijkheidsmanie meer van de huismoeders dan van de dokters uitging, ze had ongetwijfeld hygiënische strekking. Het keeren van stof, het witten met de stukadoorkwast, het boenen met was, het blank schuren van het metaal, het luchten van het beddegoed, het zuiveren van alle afvoerkanalen, het sluiten van de vliegenkast, het wegbergen en toedekken van alle eetwaren, het kree zijn op al wat de slager bracht, het op vaste tijden uitkloppen van kleedingstukken, het fijn verzorgen van de wasch en het geregeld verschoonen, werkte feitelijk antiseptisch, lang eer iemand ooit van bacillen gedroomd of van de vinding van den Weener hoogleeraar gehoord had. God zelf onderwees hier onze huismoeders in, door het vrouwelijk instinct te ontwikkelen. En al moet toegegeven, dat ze de beteekenis van de badkamer onderschat hebben, toch was destijds voor geen gering deel aan deze zindelijkheidsmanie onzer oude huismoeders, de physieke welstand van ons volk te danken.

Ook zoo echter kwam de eigenlijke beteekenis van krankheid voor het gezin eerst uit, als de krankheid niet slechts geducht werd, maar kwam. Dan bracht ze breking te weeg in den gewonen levenstoon, en verhoogde den ernst. Ze riep tot verhoogde zorge, tot meerder liefdebetoon, tot inniger toewijding. De gezinsband werd, zoodra de arts zijn bezoek bracht, sterker gevoeld. De vrouw, de moeder vooral, maar ook de dochters, erlangden op eenmaal een beteekenis in het gezinsleven, die den man en de zonen eenigszins naar de tweede plaats terugdrong. De dienstbode die meehielp, voelde zich als lid van het gezin en werd als lid van het gezin gewaardeerd. Het onderscheid van dag en nacht, dat anders ook het gezinsleven beheerscht, kromp in, om plaats te maken voor de één beheersching van heel het gezin door het ziekbed. Het gebed verkreeg meer klem, meer warmte, meer innigheid. Ook werden de banden met de familie buitenshuis aangehaald, als er een tante of schoonzuster verscheen, om in het verplegen te helpen. Zoo bracht de ernstige krankheid van één lid van het gezin eene geheelen ommekeer in het gezinsleven te weeg, en de strekking van dien ommekeer was dan wel dat de gewone huisorde verbroken werd, maar zóó dat er dieper en voor God rijker werd geleefd.

Maar even goed als we hierin roemen, even volmondig erkennen we, dat de uitzonderingen op den regel er slechter aan toe waren dan thans. Die uitzonderingen waren vele, gelijk ze nog velerlei zijn. Ze ontstonden en ontstaan nog, vooreerst door armoede, als de woning van het gezin te klein is, om het afzonderen van eene ziekenkamer toe te laten, en dus de zieke verpleegd moet worden in hetzelfde vertrek waar de kinderen spelen, de kost gekookt wordt, en heel het gezin verkeert. Ten tweede doet zulk een uitzondering zich voor bij alleenloopende, personen zonder eigen gezin, die aan zich-zelf bleven overgelaten. En ten derde ontstonden en ontstaan nog die uitzonderingen, zoo de ziekte een besmettelijk karakter draagt, of zoo er wonden zijn, die een bijzondere verpleging vereischen; om nu van gevaarlijke kunstbewerkingen niet eens te spreken.

Ten deele nu zocht men daaraan ook vroeger wel tegemoet te komen door gasthuizen, maar in die gasthuizen ontbrak al datgene, wat het gezin alleen bieden kon, en vond men ook niet meer die gewijde verzorging, die de Roomsche „zusters" uit hooger motief plachten te geven. Zonder vrees voor overdrijving kan men dan ook zeggen, dat oudtijds de ziekenverpleging in het gezin *hoog*, maar die in de gasthuizen *laag* stond.

Het is dus zeer wel te verstaan en prijslijk, dat men in onzen tijd aan die laatstgenoemde verpleging uitbreiding heeft gegeven, en ze verbeterd heeft. In onze tegenwoordige ziekenhuizen moge nog niet alles aan de hoogste eischen beantwoorden, toch moet voetstoots erkend, dat ze, in vergelijking met de oude gasthuizen, model-inrichtingen zijn. Er moge terecht klachte vallen over het ontbreken van alle geestelijk element; klachte ook over bedenkelijke proefnemingen, waaraan men de zieken niet zelden onderwerpt; toch bieden ze, uit materieel oogpunt beschouwd, als lichamelijke verplegingsinstituten, in den regel meer dan het beste gezin thans leveren kan. En erkend moet evenzeer worden, dat het optreden in deze ziekenhuizen van verpleegsters, die niet alleen geoefend zijn, maar in den regel ook tot een beteren stand behooren, veel voordeel biedt door warmte, teederheid en liefderijke wijze van behandelen.

Ook is er op zichzelf niets op tegen, dat er naast de ziekenhuizen voor arme lieden ook ziekenhuizen geopend zijn, waar eenzame, op zichzelf staande en alleenloopende personen een onderkomen vinden. Waar het gezin ontbreekt, kan het gezin geen dienst doen. En ook zulke kranken stellen toch prijs op zorgvuldige en voldoende verpleging. Op een kamer, die men gehuurd heeft, zoo half en half door de juffrouw van het huis of de dienstbode verpleegd te worden, geeft, schoone exceptie nu daargelaten, een gevoel van verlatenheid, dat ook moreel aan den kranke schaadt.

Evenzoo geven we toe, dat er iets goeds in steekt, dat, bij langdurige en ernstige krankheid, de vrouw des huizes thans gereede hulp kan vinden in geoefende ziekenverpleegsters, die haar in haar gezin komen bijstaan. Niet elk gezin is vol uitgegroeid. De vrouw des huizes kan pas gehuwd en nog arm aan ervaring zijn. Er zijn gezinnen zonder volwassen dochters, die moeder konden bijstaan en afwisselen. In al zulke gevallen nu schiet de kracht van één vrouw vaak te kort. Die leemte *kan* nu aangevuld worden door een zuster van man of vrouw, door een moeder of schoonmoeder, of anderszins. Maar zoo ook dit ontbreekt, en de vrouw voor alles zou moeten optornen, mag het een geluk heeten, zoo een geoefende verpleegster van buitenaf de vrouw ter hulpe komt. Anders raakt de vrouw des huizes er tenslotte onder, en ook de zieken lijden er door.

Doch al geven we dit alles toe, en al blijkt hieruit genoegzaam, dat we waarlijk de vlucht, die de vrije ziekenverpleging nam, niet onderschatten, toch leggen we er nadruk op, dat de uitzondering ook hier den regel niet mag vervangen, en dat schade aan het gezinsleven en schade aan ons nationale leven wordt toegebracht, zoo we allengs meer voet geven aan de gedachte, alsof de verpleging niet dan bij uitzondering in huis en door het eigen personeel moest plaats hebben, om als regel voor rekening te komen van ziekenhuizen en in dienst genomen ziekenverpleegsters.

Zoodra het dien weg opgaat, abdiceert de vrouw des huizes, in een der gewichtigste momenten van het gezinsleven, van haar hooge en schoone roeping.

Een huisvrouw en moeder moet, zal het wel zijn, bij een ziekenverpleegster niet achterstaan in kennis van zaken, in practischen zin voor de verpleging, en vooral niet in liefde en toewijding. Een verpleegster die in huis komt, moet niet op de vrouw des huizes als op een inferieure verpleegster neerzien, en de vrouw des huizes moet toonen, dat men zoo denkende zich ten eenenmale in haar zou vergissen.

Hierbij echter stuit men op de moeilijkheid, dat zoo vele jongedochters onnadenkend huwen, zonder van iets op de hoogte te zijn, en dat zoovele moeders niet inzien, dat de opvoeding van haar dochters voor goede huisvrouwen hoogere eischen stelt, dan dat ze op een kostschool zijn geweest, en vormen kennen, en zich verstaan op sierlijke kleeding.

Gewicht hierbij in de schaal legt vooral de gestadige overgang, dien we doormaakten, uit het vroeger meer instinctieve naar het meer bewuste leven. Vroeger was het instinctieve leven veel sterker. Thans nam dit af. Maar in plaats hiervan wonnen we in ons bewuste leven.

Het goed verplegen van de kranken in huis ging vroeger meer als van zelf, door afzien en traditie, Thans heeft men over een goede wijze van verpleging meer opzettelijk nagedacht; en is er allerlei dat men geleerd moet hebben om het te weten. Vroeger woei het iemand aan uit de levenspractijk. Thans *leert* men het in een cursus.

En nu is het een fout, dat de moeders niet inzien, dat haar huwbare dochters datgene, wat moeder zelve haar niet meer aanbrengt, dan toch op andere wijze leeren moesten.

Zoo is het met het koken, zoo is het met het vervaardigen van kleedingstukken, en zoo is het ook met de ziekenverpleging.

Tot de opvoeding van een jong meisje behoort volstrekt niet alleen het leeren van talen, geschiedenis en letterkunde, maar wel terdege ook het leeren koken, huishouden, modemaken en ziekenverplegen; en geen vrouwelijke opvoeding moest voltooid worden geacht, eer bleek, dat werkelijk het jonge meisje in dat alles de noodige kennis en oefening had opgedaan.

Het ontbreken hiervan nu brengt teweeg, dat ook de huislijke ziekenverpleging door het eigen personeel al gebrekkiger wordt, en dit juist leidt er toe, om de ziekenverpleging steeds meer naar ziekenhuizen over te brengen, of ook in huis aan vreemde handen toe te vertrouwen.

En zonder hierin nu al te puristisch te zijn, mogen we toch niet verhelen, dat deze gang van zaken niet in overeenstemming is met de natuurlijke ordinantiën.

Elke moeder in het gezin moet ziekenverpleegster van professie zijn. De eerstgeroepene. De van zelf aangewezene. Diegene, die geven kan wat geen vreemde kan aanbrengen: de liefde van het moederhart.

Het wegsterven vooral van zoo velen in hospitalen, zonder dat het geloof en de liefde de stervenssponde omringt, is een aanklacht tegen den geest onzer eeuw. Voor het lichaam alles, maar niets ... niets voor de ziel!

Dat nu het Practicisme op dit terrein deze natuurlijke ordening van het gezinsleven zoo heeft achteruitgezet, en almeer den indruk vestigt, alsof de ziekenverpleging door vreemden het natuurlijkst en het meest normale was, kan niet ernstig genoeg worden betreurd.

Zoo openbaart zich een Christelijke liefde, die daarin juist on-Christelijk is, dat ze den grondslag van het natuurlijke leven dat onder de hoede der Gemeene gratie staat, terugdringt, om er iets *extra's*, iets buitengewoons, voor in de plaats te stellen.

Het wordt dan een „Christelijke" liefde, die *uit* zijn verband rukt, wat *in* zijn verband moest blijven, en die daardoor werkelijke schade aanricht.

Het historisch gevondene.

II. *(Slot).*

Volkomen juist was de opmerking van de *Nederlander*, dat men niet als twee zelfstandige bronnen van waarheid naast elkander kan plaatsen, ten eerste de Heilige Schrift, en ten tweede het door

onze vaderen in den loop der historie gevondene.

Concreet uitgedrukt zou, wie dit beweerde, tot de stelling moeten komen, dat de Heilige Schrift en b.v. de Formulieren van Eenigheid als twee bronnen van waarheid op één lijn stonden en als van gelijke waardij waren te beschouwen.

Dit nu zou in strijd zijn met wat én de Christelijke kerk in het gemeen, én de Gereformeerde kerken in het bijzonder, steeds staande hielden.

Nooit heeft dan ook één enkel Gereformeerd theoloog zulk een ongerijmde stelling verdedigd; en dat de *Heraut* zich hieraan evenmin ooit bezondigd heeft, is aan al onze lezers, en zoo we vertrouwen mogen, ook aan den schrijver in de *Nederlander* bekend.

Steeds en onveranderlijk is door ons tegen al zulk beweren geprotesteerd, en geleerd, dat alle confessiën, catechismi en canones steeds *appellabel* bleven aan de Heilige Schrift. Geheel de theorie der *gravamina* steunt hierop, en ieder weet hoe we ten opzichte van Art. 36 onzer confessie zoo openlijk mogelijk deze theorie van de gravamina in practijk brachten.

Zelfs het vermoeden kon dus niet opkomen, alsof de schrijver van *Scolastica II* met wat hij in die redevoering beweerde, zulk een gelijkstelling van de historische vondst met de Heilige Schrift, als waren beiden bronnen van waarheid, bedoeld had.

Noch de confessie, noch de catechismus noch de canones, noch de rijkste historische vondst, die in de erfenis der vaderen ons toekwam, kunnen ooit, op wat wijze ook, zich als *bronnen* van waarheid aandienen. Ze zijn dat niet, ze bedoelen het niet te zijn, en niemand mag ze er voor uitgeven.

Hiervan staat dan ook in *Scolastica II* geen woord. Er staat niets in, dat er op lijkt.

Gezegd werd in deze redevoering iets dat er niets meê gemeen had. Er werden niet drie bronnen van waarheid naast elkander gesteld; maar naast elkander werden gesteld drie gevallen, *waarin het zoeken geen zin had*.

Dit nu is uiteraard geheel iets anders. Het is een protest tegen hen, die zoeken om het zoeken, die in het zoeken de studie doen opgaan, en er spijt van hebben als iets gevonden wordt, omdat het zoeken dan uit heeft.

Bij dit protest moest dus al het zoeken dezer lieden, voor zoover het ijdel is, omdat het redeloos is, en motief mist, naast elkander worden geplaatst; en dat geheel eenmaal voor zich hebbende, moest dit geheel in zekere categorieën worden ingedeeld, om er het onzinnige van aan de kaak te stellen.

Dit onzinnige nu bleek in het ééne geval een andere oorzaak te hebben dan in het andere geval; en naardat in die drie gevallen de oorzaak van het onderzoek een andere was, moest de indeeling uitvallen.

Die drie oorzaken nu, geformuleerd naar den aard en de natuur van het doel dat alle zoeken moet hebben, om niet onzin te zijn, werden aldus aangegeven: 1°. men zoekt niet naar wat niet zoek is; 2°. men zoekt niet naar wat gevonden werd; en 3°. men zoekt niet naar wat u voorgelegd wordt.

Duidelijk bleek dus, dat de drie categorieën uit de idee van het *zoeken* werden afgeleid, en dat de indeeling zich splitste naar de drie oorzaken, die alle zoeken *onzinnig* maken.

Zoeken is alleen dan niet onzinnig, zoo het u te doen is om iets te vinden, dat ge niet reeds hebt. Maar alle *zoeken* is de ongerijmdheid zelve, zoo wat ge zegt te zoeken, reeds ter uwer beschikking is.

En dat nu laat drie onderscheiden gevallen toe. Er is drieërlei ongerijmdheid, drieërlei onwijsheid bij het zoeken denkbaar. En die drie gevallen zijn, zoo wat ge zoekt reeds voor u ligt, óf omdat het nooit zoek was, óf omdat het reeds gevonden werd, óf omdat een ander het u openbaart.

De onderscheiding, de indeeling kon *hier* dus niet anders uitvallen. Ze *moest* genomen worden, gelijk ze genomen werd. Ze moest zóó en niet anders zijn, omdat de idee van het zoeken geen andere onderscheiding toelaat, en deze onderscheiding eischte.

We zien dan ook niet in, wat op de naast-elkander-plaatsing van deze drie is aan te merken, al spreekt het vanzelf dat deze zelfde naast-elkander-plaatsing daarom nog volstrekt niet bruikbaar is, zoo men de geheel andere vraag stelt, welke de bronnen onzer kennis zijn, om tot de zekerheid der waarheid te komen.

Stelt men *die* vraag, dan moet de indeeling een geheel andere zijn, en zou het geen zin hebben, het gevondene en het geopenbaarde aldus als twee categorieën naast elkander te plaatsen, eenvoudig omdat het „reeds gevondene" nooit bron kan zijn, overmits het zelf wijst op een bron waaruit het gevonden is.

Doch al is hiermede formeel de juistheid van het geschrevene in *Scolastica* II, gelijk men ziet, afdoende gehandhaafd, toch willen we het bij dit formeele antwoord op de gemaakte bedenking niet laten.

Op zichzelf toch is het volkomen juist, dat iets voor ons geen historische vondst kan heeten, zoo we niet de overtuiging hebben, dat die vondst het juiste en het ware vond.

Historisch onderzoek kan ons tot het juiste inzicht in het Mohamedanisme leiden, maar daarom levert het Mohamedanisme nog geen inhoud aan onze persoonlijke overtuiging. Het geeft ons dan wel de overtuiging, dat aldus het Mohamedanisme is, maar nog allerminst dat de zaak der religie staat, gelijk het Mohamedanisme ons die voorstelt.

En zoo, dit geven we voetstoots toe, was de historische vondst in *Scolastica II* niet bedoeld. Bedoeld was waarlijk, dat we in onze historisch vondst iets bezaten, waarop we konden afgaan.

Voor nader bewijs verklaarden we wel niet terug te treden, indien tegenspraak hiertoe noodzaakte, maar er lag toch in, dat we voor ons zelven dat bewijs niet behoefden, en dat we, zulk bewijs ten behoeve van anderen leverend, ook dan nog ongeschokt zouden blijven in onze overtuiging, indien het ons niet gelukte het bewijs voldingend en voor anderen overtuigend te leveren.

Men herinnert zich het ter toelichting hiervan gekozen voorbeeld. Een kind gelooft dat zijn moeder zijn moeder, zijn vader zijn vader is, zonder naar bewijs te vragen. Werpen anderen daarentegen twijfel op, dan verzamelt het de bewijsstukken die het vinden kan, doch ook al schieten die in bewijskracht tekort, daarom twijfelt het toch geen oogenblik dat die zijn vader heette, ook wel waarlijk zijn vader was.

Dat werd in *Scolastica II*, ter wille van de kortheid, alleen van de Christelijke waarheid in het gemeen betoogd, maar geldt uiteraard van elke diepgewortelde waarheidsovertuiging, die saamhangt met ons innerlijk leven en heel ons persoonsbestaan, dus voor een Calvinist ook van het Calvinisme.

Te dezen opzichte nu behoort onderscheiden te worden tusschen het diepste beginsel en hetgeen uit dat beginsel is afgeleid.

Wie zegt, dat de Heilige Schrift Gods Woord is, spreekt een beginsel, een algemeene stelling uit, en dat beginsel, deze algemeene stelling ziet op het Getuigenis des Heiligen Geestes in zijn hart. Doch dit brengt volstrekt niet mede, noch dat hij beweert dat elke uitlegging, die hij aan een tekst geeft, daarom onherroepelijk vast zou staan, noch ook, dat alle afgeleide onderdeelen uit het Schriftwoord geen correctie zouden toelaten.

En zoo nu is het ook hier. Ook wie verklaart dat een richting, gelijk het Calvinisme, voor hem de ware richting aangeeft, onderscheidt daarbij tusschen het beginsel, tusschen de grondstelling die hij hiermede uitspreekt, en tusschen de daaruit afgeleide bijzonderheden.

In zijn *Stone*-lectures heeft Dr. Kuyper dit diepste beginsel van het Calvinisme in de eerste lezing nauwkeurig uiteengezet, en aangetoond, hoe voor ieder het uitgangspunt, het beginsel van zijn levensopvatting bepaald wordt door de verhouding, waarin hij zich plaatst tot *God*, tot den *mensch* en tot de *wereld*, en hierdoor alleen.

Om ons nu tot het eerste te bepalen, werd aangetoond, hoe deze verhouding tot God een eigenaardige was onder het Paganisme, in het Mohamedanisme, in het Romanisme, in het Modernisme en in het Calvinisme, en duidelijk gemaakt hoe de grondtrek van het Calvinisme ten deze hierin ligt, dat het de verhouding van onze ziel tot God stelt als een rechtstreeksche en onmiddellijke, gelijk uit het *cor Ecclesiae*, de belijdenis van de uitverkiezing en de opvatting van de kerk als „vergadering der geloovigen", blijkt.

Welnu, dát is hier de historische vondst, en het zich aansluiten aan dát beginsel is iets, dat geheel beheerscht wordt door onze persoonlijke overtuiging. Het is onze eigen persoonlijke gemeenschap met het Eeuwige Wezen, die beslist of dat standpunt het onze is of niet.

Daar kan niemand iets aan veranderen, of eerst zou onze persoonlijke gemeenschap met het Eeuwige Wezen een andere moeten geworden zijn. Zoolang ze dit niet is, blijft ze voor ons wat ze voor de Calvinisten der 16de eeuw was, en blijft de weg dien zij insloegen, dus ook de weg dien wij te bewandelen hebben.

Dat dit in *Scolastica II* niet nogmaals werd toegelicht, sprak vanzelf. Er was geen tijd voor. En ook, wie pas zulk een onderwerp principieel in een uitgegeven geschrift heeft uiteengezet, is er niet toe gehouden. Hij mag onderstellen, dat men nota neemt van wat hij publiek schreef.

Doch nu spreekt het voorts vanzelf, dat wie alzoo, op grond van zijn persoonlijke gemeenschap met het Eeuwige Wezen, Calvinist is, en alzoo de keuze van richting beslist acht, en over het juiste beginsel niet meer aarzelt, niettemin scherp moet onderscheiden tusschen dit beginsel en tusschen hetgeen er uit is afgeleid, ook in de practische toepassing.

Onwankelbare overtuiging ten aanzien van de historische vondst van het beginsel sluit in het minst niet uit, dat de uitwerking vandat beginsel aan logische consequentie te wenschen overliet. Daarom heeft Dr. K. in de *Stone*-lectures deze logische consequentiën ten opzichte van de Kerk, de Wetenschap, den Staat, de Kunst, en de Actualiteit breedvoerig aan het beginsel getoetst, om aldus de meerdere of mindere zuiverheid van de uit het beginsel getrokken hoofdlijnen aan te geven. Nog onlangs deed de *Heraut* dat meer bepaaldelijk ten opzichte van de verhouding van Kerk en Staat.

Strijd bestaat hier dus in het minst niet.

Alles komt aan op de juiste onderscheiding tusschen het beginsel en de afgeleide stellingen, en voorts op de vraag, of er in ons hart, in ons persoonlijk bestaan, en met name in dat hoogste bestaan, dat in onze persoonlijke gemeenschap met het Eeuwige Wezen ligt, keuze van beginsel ligt besloten.

Dat nu is het geval ten opzichte van de Heilige Schrift door het Testimonium Spiritus sancti, d. i. door het Getuigenis van den Heiligen Geest; en ten opzichte van het Calvinisme door het al of niet onmiddellijke karakter van ons gemeenschapsleven met den Hoogen God.

Uit de Pers.

Het werkje van den heer Van Oosterwijk Bruin: *Uit de dagen van het Réveil*, gaf Dr. Bavinck aanleiding tot deze opmerkingen in de *Bazuin*:

Deze teekening van het standpunt van Groen is in hoofdzaak juist Ofschoon als jurist en als historicus hoe langer hoe duidelijker de geschiedkundige beteekenis van het Calvinisme inziende, dacht Groen er nooit aan, om als Calvinist zich van zijne Protestantsche mede Christenen af te zonderen of zich tegenover hen te stellen

Hij stond en bleef staan zoowel in zijn kerkelijk als in zijn politiek program, op den grondslag van de hoofdwaarheden der Hervorming De belijdenis der praedestinatie had nimmer voor hem die beteekenis, welke er in de Gereformeerde religie aan toegekend werd Het was er hem steeds om te doen, om de geloovige Protestantsche Christenen bijeen te houden en tot eene gezamenlijke actie te brengen. Hij was geen zoon van Dordt, maar een kind van het Réveil en is dat gebleven tot in zijn laatste levensjaren toe

En toch is het eene vergeefsche poging, als de heer van Oosterwijk Bruyn ons in dezen zin tot Groen terugroept. Zijne bedoeling is daarbij te waardeeren, en de poging zelve verklaarbaar

Ook is het jongere Calvinisme tot ernstig zelfonderzoek geroepen, als het op een man als den heer van Oosterwijk Bruyn den indruk maakt van betweterij, liefdeloosheid en eigengerechtigheid

Maar toch is zijne poging van te voren met onvruchtbaarheid geslagen

Want ten eerste waren al de verschillen, die later duidelijker aan den dag zijn getreden, reeds van den aanvang af onder de mannen van het Réveil zelven aanwezig. Zij zijn niet door invloeden en werkingen van buiten uiteengedreven, maar verschilden onderling zoo zeer dat zij vanzelf uiteen moesten gaan zoodra het bewustzijn rijpte en de overtuigingen zich ontwikkelden. Groen en van der Brugghen, de la Saussaye en de Liefde, Da Costa en Beets, om niet meer te noemen, moesten uiteengaan, zoodra de kinderlijke naieve periode voorbij en het bewuste leven van den mannelijken leeftijd aangebroken was. Het Réveil droeg zelf van den beginne af verschillende richtingen in zijn schoot

Ten tweede waren die verschillen niet onbeduidend, maar hingen met de hoofdwaarheden des Christendoms op het nauwste samen Zij betroffen toch Schrift en belijdenis, kerk en staat, natuur en genade, en grepen zelfs in op het geloof aangaande de Drieëenheid, den persoon en het werk van Christus, ja op heel de dogmatiek Het is toch eene gansch verkeerde voorstelling, alsof de mannen van het Réveil in de hoofdartikelen van het Christelijk geloof volkomen overeenstemden, en eerst in enkele ondergeschikte artikelen verschilden. Zoo mechanisch hangen de artikelen des geloofs niet saam Zij zijn geen korrelen droog zand, maar vormen een organisch geheel Wijziging van het eene heeft ook wijziging van het andere ten gevolge De belijdenis van de Twaalf Artikelen is, schoon in woorden overeenstemmend, zakelijk in de Roomsche kerk eene andere dan in de Protestantsche, in de Gereformeerde kerk eene andere dan in de Luthersche enz.

En daarom ten derde ook, voor een wederom innemen van het standpunt, waarop Groen zich plaatste, bestaat er thans geen gelegenheid meer. Ja, hoezeer de Gereformeerden van den tegenwoordigen tijd, inzonderheid de zonen der Scheiding van 1843, altijd met groote dankbaarheid gedenken zullen het klockmoedig optreden van Groen voor de rechten der kerk en der belijdenis voor de rechten ook van hen, die, om bij de kerk te blijven, van het Hervormd Genootschap zich scheidden — zij blijven het betreuren, dat de mannen van het Réveil, en onder hen ook Groen, de diepingrijpende kerkelijke quaestie steeds van de baan hebben geschoven.

Deze werd hun wel onder de oogen gebracht Het groote belang van dit vraagstuk werd wel door hen gevoeld Soms moesten zij er wel iets van zeggen. Maar zij hebben toch dit vraagstuk niet aangedurfd. Vóór alles moesten de broederen vereenigd blijven De Christelijke partij moest in stand gehouden worden En daarom werd de schoolstrijd op den voorgrond gesteld. Dat was het middelpunt, waarom alle geloovigen zich scharen konden

Met welk gevolg, is bekend

Alleen de mannen der Scheiding bewandelden een anderen weg

Zij reformeerden eerst de kerk en gingen toen over tot het stichten van scholen, voor lager en ook voor hooger onderwijs

Zij wandelden daarbij in het voetspoor der Hervormers, die dezelfde methode gevolgd hadden En de geschiedenis heeft hun doen gerechtvaardigd Althans kan hierover in de Gereformeerde kerken geen twijfel bestaan

Groen's pertinente verklaring: *Stahl was Lutheraan, ik ben Calvinist*, accentueerde Groen's positie scherper, dan de aanvang van deze opmerkingen te onderstellen geeft.

Toch moet in hoofdzaak met het hier gezegde worden ingestemd.

De formule: „de hoofdwaarheden der Hervorming", hoe goed ook bedoeld, en hoe begrijpelijk ook in Engeland, waar de gang der Reformatie een geheel andere dan ten onzent was, kon hier slechts voor een tijd dienen.

Zoodra het nationale historische element zijn kracht herwon, kon men bij deze altoos oppervlakkige formule niet staan blijven.

De antithese waarmit de Hervorming hier te lande opkwam, was een veel diepere geweest.

Eerst door de belijdenis der uitverkiezing had men zijn onmiddellijke zielsgemeenschap met het Eeuwige Wezen tot in den wortel zelf van zijn oorsprong teruggevonden.

Daarom gold de uitverkiezing hier te lande steeds als het *cor Ecclesiae*, het eigenlijke *hart* der kerk.

Hoe kon dan wat *cor Ecclesiae* was, gerangschikt worden *buiten* de „hoofdwaarheden"?

En toch, dat deed men.

Officieele Berichten.

GENERALE SYNODE 1899.

L. S.

De Financieele Commissie der *Generale Synode* te *Groningen* 1899, onder verwijzing naar haar Verantwoording in *De Bazuin* van 13 April 1900, heeft het genoegen te kunnen vermelden, dat op haar verzoek de Provincie *Zuid Holland* aangezuiverd heeft het bedrag, dat zij alsnog verschuldigd was in de Onkosten der *Generale Synode*.

De Quaestor van *Zuid-Holland* deed ons toekomen *f* 437.70; welke als volgt verdeeld zijn:

Noord-Holland	14	× *f*	5.33	= *f*	74.62
Groningen	14	× „	5.33	= „	74.62
Friesland	10	× „	5.33	= „	53.30
Utrecht	10	× „	5.33	= „	53.30
Overijsel	8	× „	5.33	= „	42.64
Gelderland	8	× „	5.33	= „	42.64
Zeeland	8	× „	5.33	= „	42.64
Drente	5	× „	5.33	= „	26.65
N. Brab. en Limb.	5	× „	5.33	= „	26.65
			Porto	„	0.64
				f	437.70

Deze gelden zijn, na aftrek van een deel der porto's, aan de Provinc. Quaestoren gezonden.

Namens de Financ. Commissie voorn.,
H. J. Kouwenhoven Dz.

Leiden, 23 Nov. 1900.

De kerkeraad der Gereformeerde kerk van Weesp (B) gevoelt zich gedrongen, nu de Heere der kerke alhier een eigen Dienaar des Woords heeft willen schenken en de gemeente mag samenkomen onder de geregelde bediening van Woord en Sacrament, een woord van hartelijken dank te richten tot de vele leeraren, candidaten in de H. godgeleerdheid en broeders oefenaren, die de kerk alhier met hunne gaven hebben willen dienen.

Tevens bericht hij, dat het adres van den Kerkeraad thans is: Ds. W. Goedhuijs, alhier.

Namens den Kerkeraad voornoemd,
A. Kee, *Scriba*,

Weesp, November 1900.

Zwartsluis, 27 Nov. 1900. Zondag 25 der zer was voor de gemeente een blijde dag, door dien in de vacature werd voorzien door de komst van Ds. J. Zijp van Koudekerke, die in de morgenure bij de gemeente werd ingeleid en in zijn dienstwerk bevestigd door Prof. P. Biesterveld van Kampen, naar aanleiding van Openb. 1 : 16*a*. Na afloop dezer treffende plechtigheid werd ZEw. Psalm 134 : 3 toegezongen. Des namiddags deed Ds. Zijp zijne intrede, predikende over Psalm 48 : 13—15, en gepaste toespraken richtende tot den kerkeraad, de gemeente, den bevestiger, de plaatselijke Overheid en tot de besturen van de onderscheidene Christelijke vereenigingen. Stelle de Heere onzen nieuwen herder en leeraar tot een rijken zegen, tot eere Zijns Naams en tot uitbreiding van zijn Koninkrijk.

Namens den Kerkeraad,
E. de Boer, *Scriba*.

Buitenland.

Engeland. De schoolstrijd.

Zij, die de Engelsche liberale staatspartij geheel op één lijn stellen met onze antirevolutionaire partij, hebben het niet geheel bij het rechte einde. Ten minste in zake de school denken de liberalen in Engeland anders dan de antirevolutionairen in Nederland. Dit blijkt uit het feit, dat de Engelsche liberalen strijden voor eene openbare school waar godsdienst onderwijs gegeven wordt. Op de openbare scholen wordt toch de geschiedenis van het Oude Testament en die des Nieuwen Verbonds onderwezen. Ook laat men de leerlingen de tien geboden, het Onze Vader, de zaligsprekingen, het 13de hoofdstuk van den eersten Zendbrief van Paulus aan de Corinthiërs, en andere gedeelten van de brieven, van buiten leeren, terwijl de onderwijzer deze uitlegt. Nu beweert men wel, dat het zelden voorkomt dat een onderwijzer bij die uitlegging misbruik maakt van zijne positie, doch het denkbeeld dat de school van de ouders moet uitgaan, heeft in Engeland nog geen wortel geschoten. De Tories staan vrij onderwijs voor, en in plaats van algemeen godsdienst-onderwijs, willen zij, dat aan de leerlingen kerkelijk-leerstellig onderwijs gegeven zal worden. Niet tevreden dat hunne vrije scholen door den staat gesubsidieerd worden, willen zij ook dat kerkelijk leerstellig onderwijs gegeven worden zal op de openbare scholen. De Tories zijn over het algemeen voor centralisatie; zij willen dat ook de zaken van de religie zullen staan onder de opperhoogheid van den staat. Wanneer nu de Whigs of liberalen voorstanders waren van de gedachte van „souvereiniteit in eigen kring", dan zou de tegenstelling van de partijen zuiver zijn. Doch nu staan de liberalen wel de vrijheid van de kerk voor, en willen daarom, dat het privilegie van de Episcopaalsche staatkskerk, en van de Schotsche staatskerk zal vervallen. Wij houden het er voor, dat de Engelsche liberale partij nooit er toe geraken kan om invloed ten goede op den gang van zaken uit te oefenen, tenzij niet alleen voor de vrije kerk, maar ook voor de vrije school gestreden wordt. Maar dan zou het openbaar worden, dat de liberale partij in Engeland elementen bezat, die, als zij de banier der vrijheid wil opheffen, niet tot haar behooren, nl. radicalen waarvan sommigen de imperialistische politiek van een Chamberlain niet afkeuren. Men is in het liberale kamp van Engeland vooral verdeeld ten opzichte van den oorlog in Zuid-Afrika. Sommigen beginnen in steeds krachtiger bewoordingen den oorlog af te keuren, anderen steunen de politiek van Chamberlain c. s. en werken den Jingo's in de hand. Door dezen staat van zaken heeft Chamberlain vrij spel.

Een Gladstone, die door zijn van edele verontwaardiging gloeiend woord de verdeeldheid onder de partijgenooten wist te bezweren om ze allen als één man te laten optrekken voor de zaak van gerechtigheid, ontbreekt. Van daar, dat de liberale partij met machteloosheid geslagen is. Nog meer zouden de liberalen gebaat zijn, wanneer er een man opstond, die een staatkundig program schreef waardoor de elementen, die het Woord Gods verwerpen, genoodzaakt werden een eigene partij te vormen. Nu wenden zich velen, juist omdat er zoovele ongeloovigen bij de liberale staatspartij aangesloten zijn, tot de conservatieven of Tories, die beweren, dat zij er voor strijden dat Engeland zich als een Christennatie zal openbaren.

— Eene gemeente die niet met de vereeniging van de Vrije Schotsche en de Presbyteriaansche kerk medegaat.

Er wordt uit Schotland medegedeeld, dat de predikant Murdo Mackenzie van Inverness eene samenkomst hield met zijne gemeente, om haar bekend te maken dat hij niet met de Unie van de Presbyteriaansche en de Vrije Schotsche kerken kon medegaan. Wij vinden het vreemd, dat de heer Mackenzie daarvoor de gemeente moest samenroepen; het komt ons voor, dat hij die weigering niet had mogen doen dan na eerst met zijn kerkeraad te hebben overlegd, terwijl van de resultaten van dit overleg de gemeente had moeten kennis dragen.

De minderheid in de Vrije Schotsche kerk, die niet met de vereenigde Presbyteriaansche kerk wil medegaan, schijnt niet alleen van plan om den naam van „Free Church" te blijven dragen, maar ook om door middel van een burgerlijk proces de goederen van de Free Church te houden. Met dit pogen wilde Mackenzie *niet* medegaan. Hij hoopte dat de geunieerde kerk met hem, en met hen die hem volgen, zoodanige regelingen zoude treffen, die het voor hen mogelijk zou maken om zich weder bij hunne broeders in de geunieerde te voegen. De gemeente toonde met de handelingen van haar predikant in te stemmen.

Wij vreezen, dat wanneer de enkele Hooglanders, die niet met de vereeniging mede gaan, hunne rechten op de kerkgebouwen enz. willen handhaven, zij van een kwade reis zullen te huis komen. Wij denken dat de Engelsche rechtbanken de kerken van het Schotsche hooglanden zullen beschouwen als deelen van het geheel, dat zich met de geunieerde Presbyterianen vereenigde, zoodat de eigendommen toegekend zullen worden aan hen, die geen bezwaar in de vereeniging zullen hebben.

Duitschland. De verhouding van de zending tot de staatsmacht.

De em. predikant Horbach te Warburg heeft dezer dagen een openbaren brief aan het adres van den bisschop van Anzer gezonden over de verhouding van de zending tot de politiek, welk geschrift tevens een memorie voor de Duitsche regeering zijn wil. Dr. Horbach betoogt in deze brochure, dat de christelijke zending niets met de staatkunde uitstaande heeft, terwijl de politiek zich niet met de zaken, de zending betreffende, mag inlaten. De Evangelische zending houdt zich aan deze stelling, maar de Roomsche missie niet. Veeleer vindt men bij Roomschen eene vermenging van zending en politiek. Het is zelfs het ideaal en het systeem van de Roomschen, om zending te drijven gepaard met het gebruiken van geweld door middel van de wereldmacht. Dit toont de schrijver met de stukken aan.

In 1898 sprak de staatssecretaris van Buitenlandsche zaken, Graaf von Bülow, in de vergadering van den Rijksdag op 8 Februari: „Het moet ons zwaar wegen dat de leider der Roomsche zending in Shantung, bisschop Anzer, ons op de onduhbelzinnigste manier verklaarde, dat onze vestiging op Kiantschu eene levensquaestie niet voor den bloei, maar voor het bestaan van de Zending in China is." Op dit woord van den bisschop was door de regeering aanstonds gehandeld. Den 1sten November 1897 waren in Shantung twee zendelingen van den bisschop door een bende heidenen vermoord. Op den 7den Nov. sprak bovengenoemde bisschop, die in Duitschland vertoefde en per telegraaf van het gebeurde in kennis was gesteld, met den Keizer van Duitschland. Reeds den 10den November stak op keizerlijk bevel de divisie kruisers, welke voor Shanghai gestationeerd was onder bevel van den vice-admiraal von Diederichs, in zee om de baai van Kiautchau te bezetten. Op den 14den November werd Kiautchau in bezit genomen en wel, blijkens de door von Diederichs gestelde proclamatie, „om een waarborg te hebben voor de vervulling van de eischen die als zoenoffer moesten dienen wegens het vermoorden van Duitsche Zendelingen in Shantung." Aan die eischen werd dank zij de dreigende Duitsche kanonnen geheel voldaan. Ongeveer vier tonnen gouds liet de bisschop van Anzer zich betalen als zoenoffer, om met dit geld der Chineesche regeering „zoenkerken" te bouwen.

De Chineesche zending leed echter door deze daad van geweld groote schade, daar het nu bewezen was, dat zij voor eene staatkundige macht, die den weg voor veroveringen baande, moest gehouden worden. Hierdoor werd het vertrouwen in de zending in China te gronde gericht. Kiautchau had Duitschland mogen verwerven, maar niet onder voorwendsel van de zending te beschermen. Iets ergers kon der zending niet in den weg gelegd worden. Dr. Ross, die sedert 28 jaren in China arbeidt, noemt het in bezit nemen van Kiautchau „de grootste slag die het Christendom in China gedurende onzen leeftijd toegebracht is." Anzer moest tegen zijn wil dit zelf erkennen, toen hij op 1 Dec. 1899, dus vóór het uitbarsten van den oorlog, verklaarde dat „zijn geheele zendingswerk verwoest was," er aan toevoegende: „de eerste en gewichtigste oorzaak der vervolging was de bezetting van Kiautchau."

Nu zou men mogen verwachten dat de Roomsche bisschop van gevoelen veranderde. Doch dit is *niet* het geval. In zijn schrijven van 9 December 1899 verlangt hij van de Duitsche regeering, dat zij niet alleen de zendelingen in bescherming nemen zal, maar ook dat zij gebruik zal maken van haar macht om de Chineesche onderdanen die tot de Roomsche kerk overgingen, onder hare hoede te stellen.

Hij verwachtte dat het geschrift van Dr. Horbach veel zal bijdragen tot kennis van het Chineesche vraagstuk.

Hiermede in overeenstemming is hetgeen mevrouw Bishop, eene Christelijke dame, die veel in Azie gereisd heeft en ook een tijd lang in China vertoefde, mededeelt. Zij heeft gedurende haar reis door het „hemelsche rijk" opgemerkt, dat de haat tegen de vreemdelingen steeds toenam. Zij schreef dit voor een groot deel toe aan het optreden van de Roomsche zendelingen. Ofschoon zij aan hunne personen groote achting toedroeg, keurde zij het in de zendelingen af, dat zij zich dezelfde eerbetuigingen lieten geven als aan de manderijnen toegekend waren; dat zij na den opstand te Tze Chuen buitensporig hooge eischen tot schadevergoeding deden, en dat zij voor hunne proselieten voorrechten zoeken te verkrijgen, waarop zij als gewone Chineezen geen recht zouden hebben.

Gemengd nieuws.

Onder de interessantste zaken in het congrespa eis der Parijsche tentoonstelling mocht men de uitstalling van het blauwe kruis rekenen. In Frankrijk bestaan volgens mededeelingen in het congrespaleis, vier vereenigingen, welke ten doel hebben het gebruik van alcohol te bestrijden. Tot de in 1877 door den predikant Rochet van Genève opgerichte internationale vereeniging van het blauwe kruis behooren 26,402 leden, van welke 8408 voeger drinkers waren. Rochet kreeg een gouden medaille Uit Zweden wordt medegedeeld dat sedert de verkoop van alcohol onder strenge contrôle van den Staat geplaatst is, bijv. in Gothenburg, in de laatste 25 jaren het alcoholgebruik met 50 percent is afgenomen Zweden behoort tegenwoordig tot de volken, die percentsgewijze het minste alcohol verbruiken Het merkwaardigste zijn de mededeelingen uit Rusland In dit land is sedert 1895 de Staat alleen verkooper van brandewijn.

Dit monopolie is tot hiertoe in de helft van het rijk ingevoerd Wanneer in eene provincie het staatsmonopolie zal worden ingevoerd, dan sluit de regeering na vooraf daarvan kennis gegeven te hebben, alle herbergen; tegelijk worden dan onthoudings comité's ingesteld, welk financieel door den staat gesteund worden In het budget voor 1900 zijn voor deze ondersteuningen drie en een half millioen guldens uitgetrokken, Deze comité's moeten tegen den geheimen verkoop van brandewijn waken en goede en goedkoope herbergen